

**Ziņojums Starptautiskajai Darba organizācijai par Valsts
darba inspekcijas 2012.gada darbības rezultātiem**

RĪGA
2013

Ievads

Darba inspekcija ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās valsts pārvaldes iestāde. Darba inspekcijas tiesisko statusu, funkciju, uzdevumus un darbības kārtību nosaka Valsts darba inspekcijas likums, kas stājās spēkā 2008.gada 10.jūlijā. Darba inspekcijas uzraudzībai un kontrolei ir pakļauti darba devēji, komersanti, to pilnvarotas personas un uzņēmumi, būvobjekti, tajā skaitā privātpersonai piederošie būvobjekti būvdarbu laikā, kā arī darba vietas un darba aprīkojums.

Darba inspekcijas darbības galvenais mērķis ir attīstīt tiesiski sakārtotu, drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi uzņēmumos, samazināt neregistrēto nodarbinātību, darba tiesību un darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumus un nelaimes gadījumu darbā skaitu.

Darba inspekcijas galvenā funkcija ir nodrošināt efektīvu valsts politikas īstenošanu, uzraudzību un kontroli darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā.

Darba inspekcijas darbības galvenais virziens ir darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomas efektīva uzraudzība un kontrole, kā arī Darba inspekcijas sniegto pakalpojumu pieejamības un kvalitātes pilnveidošana un iekļaušana publiskās pārvaldes elektroniskās informācijas aprītē. Darba inspekcijas darbības virzieni ir noteikti, pamatojoties uz galvenajiem nacionālajā līmenī izstrādātajiem un apstiprinātajiem plānošanas dokumentiem darba tiesību un darba aizsardzības jomā – “Pasākumu plāns neregistrētās nodarbinātības mazināšanai 2010.-2013.gadam” un „Darba aizsardzības jomas attīstības pamatnostādnes 2008. – 2013.gadam” (Pamatnostādnes).

Darba inspekcijas prioritārie darbības virzieni 2012.gadā bija:

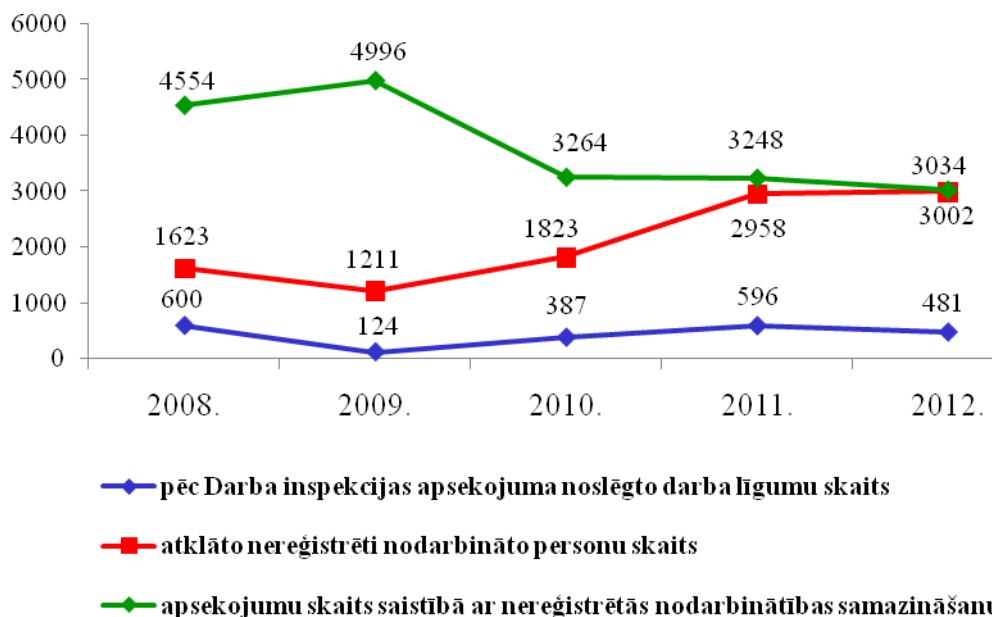
- neregistrētās nodarbinātības samazināšanas politikas īstenošana;
- letālo nelaimes gadījumu darbā un to nelaimes gadījumu darbā, kuru rezultātā cietušajam radušies smagi veselības traucējumi, skaita samazināšana.

Prioritāro darbības virzienu ietvaros tika realizētas šādas aktivitātes:

1. veikti apsekojumi uzņēmumos, kuru saimnieciskajā darbībā ir paaugstināts neregistrētās nodarbinātības risks ar nolūku atklāt neregistrēto nodarbinātību;
2. organizētas tematiskās pārbaudes darba aizsardzībā:
  - 2.1. kokapstrādes, mēbeļu ražošanas un mežizstrādes nozarē;
  - 2.2. būvniecības nozarē;
  - 2.3. lauksaimniecības nozarē;
  - 2.4. darba aizsardzības kompetento institūciju un kompetento speciālistu pakalpojumu kvalitātes novērtēšana;
3. organizēta Vecāko darba inspektoru komitejas (SLIC) inspicēšanas kampaņa „Psihosociālie riski darbā” veselības un sociālās aprūpes nozarē;
4. organizēta Eiropas informatīvā kampaņa „Novērsīsim darba vides riskus kopā”.

1. Darba inspekcijas 2012.gada prioritāšu īstenošana

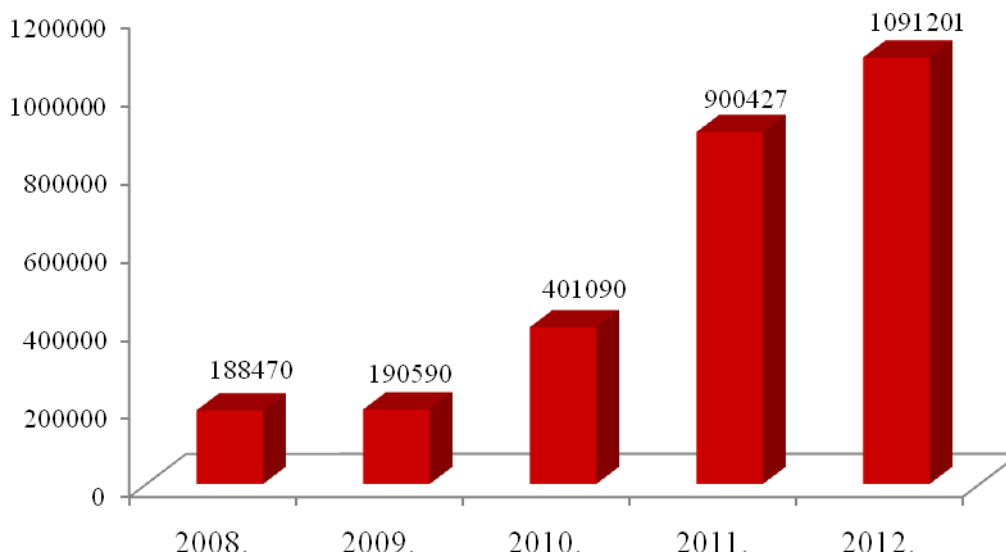
1.1. Darba inspekcijai, īstenojot neregistrētās nodarbinātības samazināšanas politiku, saskaņā ar Darba inspekcijas darba plānu 2012.gadā tika noteikts veikt 3000 uzņēmumu apsekojumus, kuru saimnieciskajā darbībā ir paaugstināts neregistrētās nodarbinātības risks. , Vismaz 25% apsekojumu ir rezultatīvi, t.i., 25% apsekojumu tiek konstatēti neregistrēti nodarbinātie. Darba inspekcija veica 3 034 apsekojumus saistībā ar neregistrētās nodarbinātības samazināšanu, no tiem 33,8% apsekojumu bija rezultatīvi, kuru laikā tika konstatētas 3 002 neregistrēti nodarbinātas personas (skat. *1.attēlu*). Pēc Darba inspekcijas apsekojuma ar 481 personu tika noslēgts rakstveida darba līgums un tās tika reģistrētas Valsts ieņēmumu dienestā kā darba ņēmēji (2011. gadā – 596 personas).

1.attēls: Uzņēmumu apsekojumu skaita, atklāto neregistrēti nodarbināto personu un pēc apsekojuma noslēgto darba līgumu skaita dinamika (2008. – 2012.)

Darba inspekcijai par neregistrētu nodarbināšanu vai citiem darba tiesību vai darba aizsardzības normatīvo aktu prasību pārkāpumiem var ziņot elektroniski (nelegals@vdi.gov.lv un www.vdi.gov.lv), atstājot anonīmu ziņojumu speciālā tiešsaistes formā, vai zvanot pa anonīmo uzticības tālruni. 2012. gadā Darba inspekcija pa anonīmo tālruni un elektroniski saņēma 550 ziņojumus par iespējamiem neregistrētās nodarbinātības gadījumiem (2011. - 458, 2009.gadā - 123).

Par nodarbināšanu bez rakstveidā noslēgta darba līguma saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normām Darba inspekcijas amatpersonas 2012.gadā kopumā piemēroja 867 naudas sodus LVL 1 091 201 apmērā (skat. *2.attēlu*).

2.attēls: Par neregistrētu nodarbināšanu piemēroto naudas sodu summas (LVL) dinamika (2008. - 2012.)

Darba inspekcijas darba plānā 2012.gadam tika plānots atkārtoti apsekot vismaz 5% augsta neregistrētās nodarbinātības riska nozaru uzņēmumus. 2012.gadā atkārtoti tika apsekoti 8,3% šādu uzņēmumu, t.i. 252 atkārtoti apsekojumi.

2012. gadā vislielākais atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaits bija būvniecībā (24,1% no kopējā Darba inspekcijas konstatētā neregistrēti nodarbināto skaita), pakalpojumu sniedzēju nozarē (frizētavas, apbedīšanas pakalpojumi, ķīmiskās tīrītavas, apavu remonts u.c. - 15,2%), transporta un uzglabāšanas nozarē (10,9%).

2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, par 28,7% ir samazinājies to konstatēto neregistrēti nodarbināto bezdarbnieku skaits, kuri neregistrēti strādā un vienlaikus saņem arī bezdarbnieka pabalstu vai citus valsts nodrošinātos atvieglojumus vai priekšrocības.

Darba inspekcija savā interneta mājaslapā www.vdi.gov.lv publicē informāciju par uzņēmumiem, kuros konstatētas neregistrēti nodarbinātas personas. Tāpat arī darba meklētājiem ir iespēja iepazīties ar uzņēmumiem, kuros līdz šim neregistrēti nodarbināti darbinieki. Turklāt minēto informāciju var iegūt un izmantot institūcijas, kuras, atbilstoši Publisko iepirkumu likuma nosacījumiem, organizē iepirkuma procedūras. Darba inspekcija sniedz izziņas par komersantiem, kas pieteikušies konkursā. Izziņā tiek norādīts, vai konkrētā komersanta darbībā ir konstatēti būtiski darba tiesību pārkāpumi, ja tādi ir konstatēti, tad komersantam tiek liegta iespēja iegūt valsts vai pašvaldības pasūtījumu.

1.2. Visas Darba inspekcijas aktivitātes darba aizsardzības jomā tiešā vai netiešā veidā ir vērstas uz to, lai samazinātu letālo nelaimes gadījumu un to nelaimes gadījumu darbā, kuru rezultātā cietušajam radušies smagi veselības traucējumi, skaitu. 2012. gadā tika organizētas sešas tematiskās pārbaudes, kopā veicot vairāk kā 900 uzņēmumu apsekojumus, ar mērķi:

- ✓ preventīvi pārbaudīt darba apstākļus uzņēmumos;
- ✓ izvērtēt darba devēju faktisko darbību drošas darba vides izveidē;
- ✓ aktualizēt darba devēju uzmanību darba aizsardzības jautājumiem;
- ✓ mazināt arodslimību un nelaimes gadījumu darbā riskus;
- ✓ pārbaudīt uzņēmumus, kuros Darba inspekcija līdz šim pārbaudes nav veikusi;
- ✓ noskaidrot, kādus pasākumus darba devējs ir veicis, uzzinot par arodslimības apstiprinājumu nodarbinātajam;
- ✓ pievērst īpašu uzmanību psihosociālajiem riskiem darbā;
- ✓ izvērtēt darba aizsardzības pakalpojumu sniedzēju darba kvalitāti.

Trīs tematiskās pārbaudes tika organizētas uzņēmumos, kuru saimnieciskā darbība ir saistīta ar paaugstinātu nelaimes gadījumu risku - kokapstrādes, mēbeļu ražošanas un mežizstrādes nozarē, būvniecībā un lauksaimniecībā.

Darba inspekcija pirmoreiz visa gada garumā organizēja arī tematisko pārbaudi, lai novērtētu kompetento institūciju un kompetento speciālistu sniegto darba aizsardzības pakalpojumu kvalitāti un izskaustu tādu darba aizsardzības speciālistu un uzņēmumu darbību, kuriem, atbilstoši normatīvo aktu prasībām, nav tiesību sniegt minētos pakalpojumus.

Darba aizsardzības dienas informatīvi izglītojošās tematiskās pārbaudes laikā tika apsekoti uzņēmumi, kuros strādā iepriekšējos gados apstiprinātie arodslimnieki.

Darba inspekcija īstenoja arī Vecāko darba inspektoru komitejas (SLIC) inspicēšanas kampaņu „Psihosociālie riski darbā” veselības un sociālās aprūpes nozarē, kopā veicot 68 uzņēmumu apsekojumus.

2012. gads bija Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras (Aģentūra) informatīvās kampaņas „Novērsīsim darba vides riskus kopā” pirmais gads. Informatīvajā kampaņā īpaši tika akcentēta kopīga un aktīva abu pušu sadarbība preventīvo pasākumu īstenošanā darba vidē. Gada otrajā pusē tika organizēts 8. Labas prakses balvas konkurss darba aizsardzībā „Zelta ķivere”, kurā ar saviem piemēriem piedalījās 7 uzņēmumi.

2012. gadā kā atsevišķa kampaņas daļa tika īstenota oriģinālā Latvijas ideja - organizēt darba aizsardzības filmu pēcpusdienas. Darba inspekcija aicināja uzņēmumus, kuri ir uzņēmumi vai adaptējuši latviešu valodā dažādas filmas par darba aizsardzības jautājumiem, dalīties savā

pieredzē un noskatīties filmas publiski kinoteātrī. 2012.gadā notika trīs darba aizsardzības filmu pēcpusdienas, kurās kopā piedalījās 150 personas.

2012.gadā ar Aģentūru tika noslēgts sadarbības līgums par Oira projektu, kura ietvaros tika uzsākts darbs pie moduļa izstrādes darba vides riska novērtēšanai birojos.

2. Likumi un lēmumi, kas attiecas uz Darba inspekcijas darbību

2.1. Likumi, kas reglamentē Darba inspekcijas darbību un kas stājušies spēkā 2012.gadā: Jauni likumi nav stājušies spēkā 2012.gadā.

2.2. Likumi, nolikumi, noteikumi, kuru izpildes uzraudzību veic Darba inspekcija un kuri stājušies spēkā 2012.gadā:

- 2012.gada 1.jūlijā spēkā stājās grozījumi Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā un saskaņā ar šiem grozījumiem administratīvo pārkāpumu lietvedība tika pielīdzināta kriminālprocesam, nevis administratīvajam procesam, kā tas bija līdz tam. Tāpat arī tika liegta iespēja nepieciešamības gadījumā pagarināt pārsūdzības par inspektora lēmumu izskatīšanas termiņu (šobrīd pārsūdzība jāizskata 30 dienās), kā arī tika liegta iespēja pārsūdzības stadijā iegūt jaunus pierādījumus.
- Grozījumi Darba likumā (stājās spēkā 2012.gada 21.jūnijā), papildināta Darba likuma 32.panta otrā daļā ar (2¹) –, „Darba sludinājumā aizliegts norādīt konkrētas svešvalodas prasmi, izņemot gadījumu, kad tā pamatoti nepieciešama darba pienākumu veikšanai.”
- Grozījumi Ministru kabineta 2005.gada 8.februāra noteikumos Nr.99 „Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju”.
Izmaiņas attiecas uz bīstamo nozaru uzņēmumiem ar 6-10 nodarbinātajiem. Līdz šim šajos uzņēmumos bija jāiesaista kompetenta institūcija vai arī jānodarbina speciālists ar augstāko izglītību darba aizsardzībā. Turpmāk šajos uzņēmumos visus darba aizsardzības speciālista pienākumus var veikt ne tikai speciālisti ar augstāko izglītību darba aizsardzībā, bet arī speciālisti ar pamatlīmeņa apmācību darba aizsardzībā 160 stundu apjomā, ja viņiem ir iegūta augstākā izglītība dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, veselības aizsardzības jomā vai tiesību zinātnēs un ir vismaz piecu gadu darba pieredze attiecīgajā profesijā vai darba aizsardzībā.
- 2012.gada 18.decembrī Ministru kabinets ir apstiprinājis grozījumus Ministru kabineta 2003.gada 4.februāra noteikumos Nr.66 „Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret darba vides trokšņa radīto risku”. Šajos noteikumos samazināts darba vides trokšņa mērījumu biežums – turpmāk trokšņa mērījumi jāveic nevis atkarībā no iepriekšējo mērījumu rezultātiem, bet gan ne retāk kā reizi trijos gados, ja tiks konstatēts, ka trokšņa līmenis ir paaugstinājies un var radīt risku strādājošo drošībai vai veselībai.

3. Darba inspekcijas personāls

3.1. 2012.gadā Darba inspekcijā bija 160 amata vietas (112 inspektoru amata vietas), kas ir par 1,3% vairāk, salīdzinot ar 2011.gada 1.janvāri.

3.2. Inspektoru skaits kopā – 2012.gadā – 112, no tiem:

- galvenie inspektori – 12;
- vecākie inspektori – 52;
- inspektori – 48.

3.3. Inspektoru sievietu skaits kopā – 2012.gadā – 75 (67% no kopēja inspektoru skaita), no tām:

- galvenās inspektores – 10 (83% no kopēja galveno inspektoru skaita);
- vecākās inspektores – 35 (67% no kopēja vecāko inspektoru skaita);
- inspektores – 30 (63% no kopēja inspektoru skaita).

3.4. Ziņas par Darba inspekcijas struktūrvienību ģeogrāfisko izvietojumu (skat. 3. attēlu)

Atskaites periodā turpinājās Darba inspekcijas struktūras izmaiņas un pilnveidošana. No 2012. gada 1. aprīļa Rīgas reģionālajā Valsts darba inspekcijā (RVDI) veiktas strukturālās izmaiņas un no 3 sektoriem izveidoti 4 sektori, no 1. novembra izveidots un darbu sācis Konsultatīvais centrs, kas pakāpeniski visas RVDI atslogo no telefonkonsultāciju sniegšanas un Rīgas RVDI arī no klātienes konsultācijām.

Darba inspekcijas struktūru veido Darba inspekcijas pārvalde un piecas reģionālās Valsts darba inspekcijas.

Valsts teritorijā darbojas **5 RVDI**:

- **Kurzemes RVDI – 16 inspektori reģionā** (reģiona centrs – Liepājā, sektors – Ventspilī, konsultācijas vietas - Saldū, Kuldīgā un Talsos);
- **Latgales RVDI – 15 inspektori** (reģiona centrs – Daugavpilī, sektors – Rēzeknē, konsultācijas vietas – Jēkabpilī, Preiļos, Krāslavā un Balvos);
- **Rīgas RVDI – 51 inspektors** (reģiona centrs – Rīgā, 4 sektori – Nelegālās nodarbinātības apkarošanas sektors, Centra sektors, Pārdaugavas sektors un Rīgas rajona sektors);
- **Vidzemes RVDI – 13 inspektori** (reģiona centrs – Valmierā, sektors – Gulbenē, konsultācijas vietas Cēsīs un Alūksnē);
- **Zemgales RVDI – 17 inspektori** (reģiona centrs – Jelgavā, sektors – Ogrē, konsultācijas vietas – Tukumā, Dobelē, Bauskā un Aizkrauklē).

3.attēls: Darba inspekcijas struktūrvienību ģeogrāfiskais izvietojums

4. Dati par Darba inspekcijas kontrolē esošajiem uzņēmumiem un šajos uzņēmumos strādājošo skaits

Darba inspekcijas uzraudzībā esošo uzņēmumu skaits – **104 033** (Centrālās statistikas pārvaldes 2011. gada dati).

Nodarbināto skaits Darba inspekcijas uzraudzībā esošajos uzņēmumos – **784 500** (Centrālās statistikas pārvaldes 2012. gada dati), no tiem:

- sievietes – 410 000.

5. Statistikas dati par apsekojumiem

Darba inspekcijas 2012.gadā apsekoto uzņēmumu skaits – **7 489**, no tiem vairāk kā vienu reizi gadā – **1 250**;

Darba inspekcija 2012.gadā veikusi uzņēmumos **9 848** apsekojumus.

6. Statistikas dati par atklātajiem pārkāpumiem un piemērotajām sankcijām

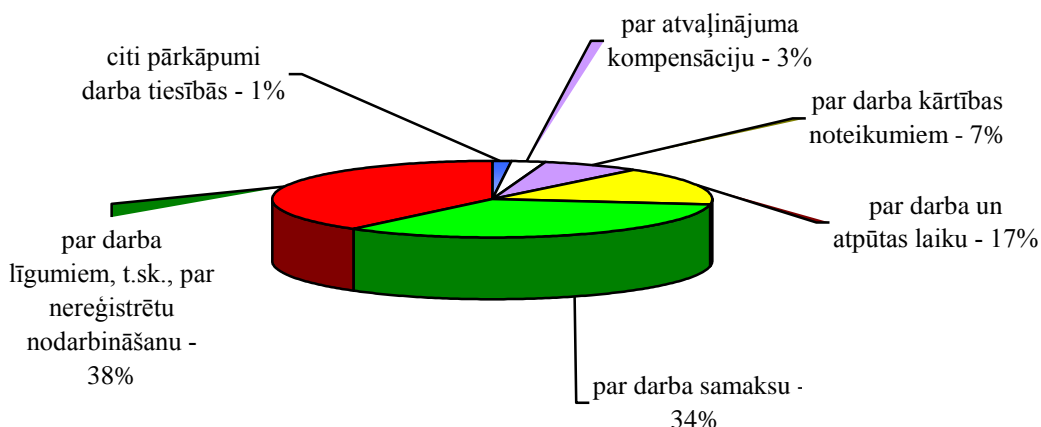
Konstatējot būtiskus darba tiesisko attiecību un/vai darba aizsardzības normatīvo aktu prasību pārkāpumus, Darba inspekcijas amatpersonas izdod rīkojumu vai piemēro administratīvo sodu. Pārkāpumu, kuru novēršanai tiek izdots rīkojums, skaits tiek apkopots un analizēts atsevišķi. Savukārt, piemēroti administratīvie sodi tiek apkopoti, ņemot vērā smagāko pārkāpumu, par ko sods piemērots.

6.1. 2012.gadā Darba inspekcijas inspektori darba devējiem par darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu prasību pārkāpumiem izsniedza **3 438 rīkojumus** (2011.gadā – 4 350), kuros kopā konstatēti **14 653 pārkāpumi** (2011.gadā - 21 603), no tiem darba tiesisko attiecību jomā – 3 382 (2011.gadā – 4 111), darba aizsardzības jomā – 11 371 (2011.gadā – 17492).

6.2. Darba inspekcijas konstatētie pārkāpumi **darba tiesisko attiecību jomā veido 22,4%** no visiem atskaites periodā konstatētajiem pārkāpumiem (2011. – 19,00%). Savukārt, konstatēto pārkāpumu skaits darba tiesību jomā, salīdzinot ar 2011.gadu, ir samazinājies par 20,1%.

2012.gadā, tāpat kā 2011.gadā, darba devēji visbiežāk nebija ievērojuši Darba likuma normas, kas attiecas uz darba līgumiem, t.i., nepilnīga darba līguma noformēšana un nodarbināšana bez darba līguma, kā arī prasības saistībā ar darba samaksu (skat. *4.attēlu*). Konstatētie pārkāpumi, galvenokārt, saistīti ar to, ka līgumos netiek ietverta visa informācija, kas ir atrunāta Darba likumā, piemēram, neprecīzi tiek norādīta darba samaksa un darba laiks u.c.

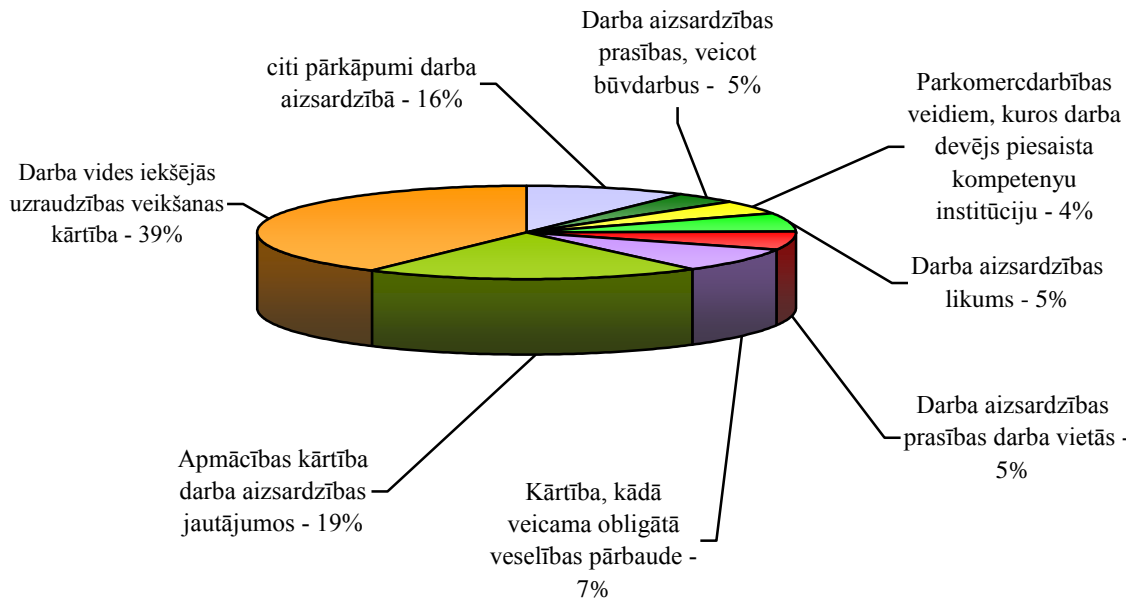
Būtisku pārkāpumu daļu veido darba samaksas neizmaksāšana vai izmaksāšana tikai daļēji; neprecīzi atvaļinājuma kompensācijas aprēķini un daļēja izmaksa; darba algas izmaksa, kas neatbilst darba līgumā noteiktajam; neuzskaitīts virsstundu un nakts darbs un atbilstoši neveiktas piemaksas; neprecīza darba laika uzskaitē un organizācija (īpaši gadījumos, ja ir noteikts summētais darba laiks) u.c.

4.attēls: 2012.gadā darba tiesisko attiecību jomā konstatētie pārkāpumi, kuru novēršanai izdoti rīkojumi

Darba aizsardzību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi veido 77,6% no visiem Darba inspekcijas amatpersonu konstatētajiem pārkāpumiem 2012. gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, ir samazinājies par 35%. Tas izskaidrojams ar to, ka, konstatējot pārkāpumus, 2012. gadā Darba inspekcijas amatpersona vairs neizdeva rīkojumu, bet jau piemēroja administratīvo sodu, brīdināja par struktūrvienības/iekārtas apturēšanu vai to apturēja.

Darba aizsardzības jomā 2012.gadā, tāpat kā 2011.gadā, normatīvie akti, kuru prasības visbiežāk tika pārkāptas, nav mainījušies (skat. *5.attēlu*).

5.attēls: 2012.gadā darba aizsardzības jomā konstatētie pārkāpumi, kuru novēršanai izdots rīkojums

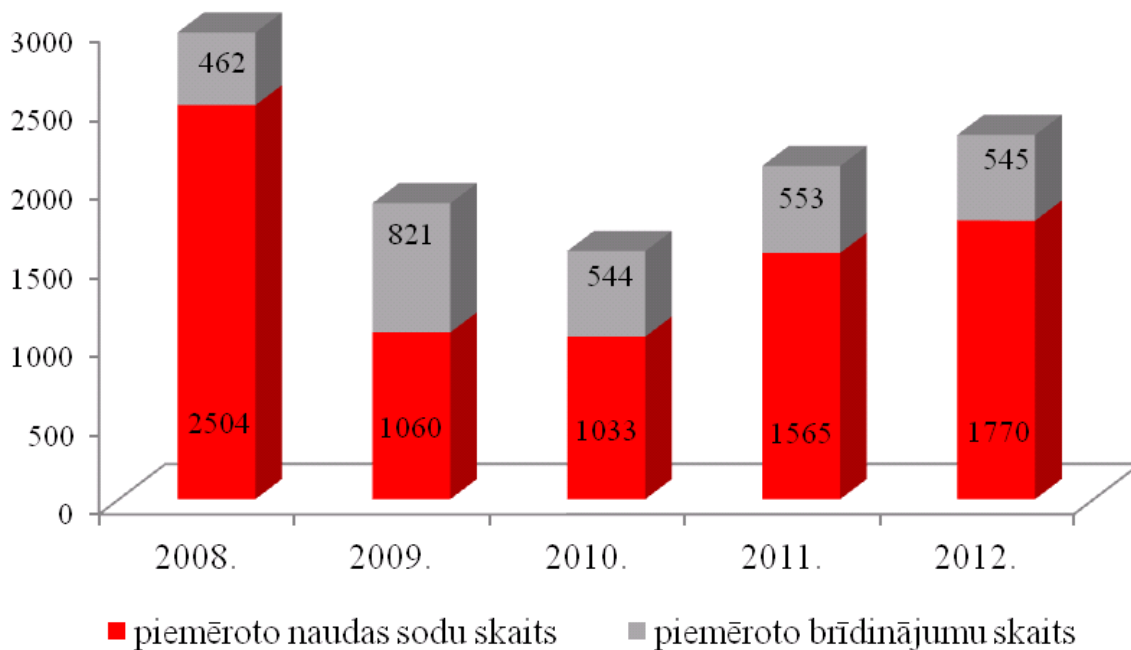
6.3. Piemērotās sankcijas un to veids

2012.gadā par darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem tika piemēroti **2 315** (2011. - 2 118) **administratīvie sodi**:

- **545** (2011. – 553) **brīdinājumi**;
- **1 770** – (2011. - 1 565) **naudas sodi** - kopsummā par **LVL 1 449 397**, no tiem:
  - **1 474** - par darba tiesisko attiecību normatīvo aktu pārkāpumiem – LVL 1 332 490;
  - **296** - par darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem – LVL 116 907.

Ievērojot samērības principu starp administratīvo nodarījumu, tā sekām un piemērotā soda lielumu, Darba inspekcijas amatpersonas 2012.gadā par darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem darba devējiem piemēroja 2 315 administratīvos sodus, kas ir par 9,3% vairāk kā 2011.gadā. Arī 2012. gadā, tāpat kā divos iepriekšējos gados, brīdinājumu īpatsvars piemērotos administratīvo sodu skaitā samazinājās, veidojot 23,5% (2011. gadā 26,1%) (skat. 6.attēlu).

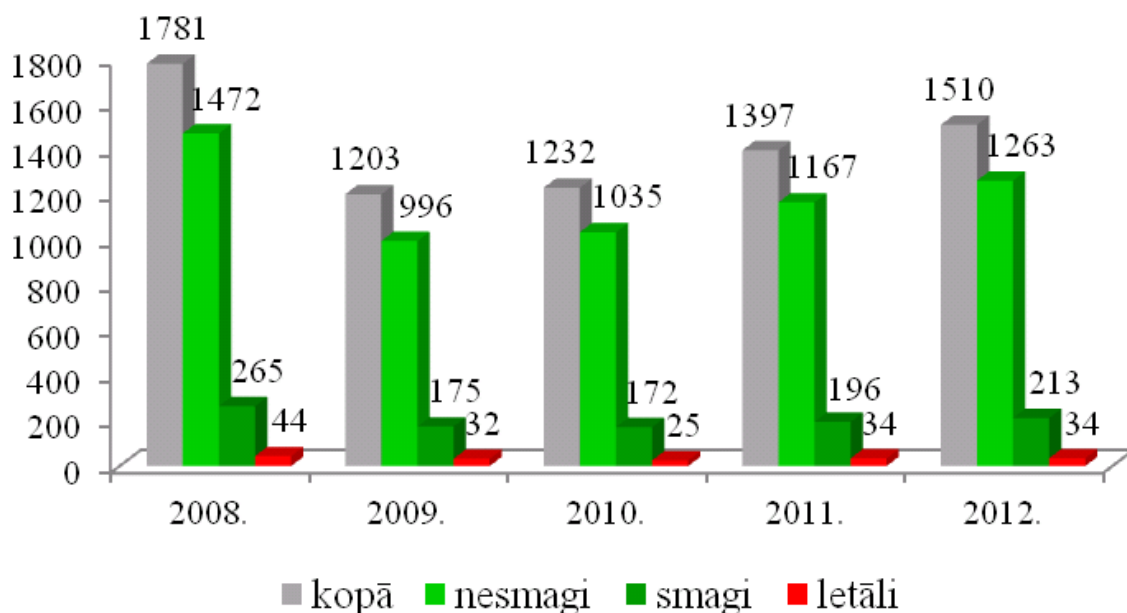
6.attēls: Piemēroto administratīvo sodu struktūras un skaita dinamika (2008. – 2012.)

Atskaites periodā no kopējā uzlikto administratīvo sodu skaita 77,4% ir piemēroti par pārkāpumiem darba tiesību jomā.

2012.gadā par pārkāpumiem darba aizsardzības jomā piemēroti 22,6% no visiem atskaites periodā piemērotajiem administratīvajiem sodiem. Salīdzinot ar 2011.gadu, sodu skaits darba aizsardzības jomā pieaudzis par 34,1%, bet to īpatsvars attiecībā pret piemēroto sodu skaitu par darba tiesību pārkāpumiem ir pieaudzis par 4,1%.

7. Statistikas dati par nelaiemes gadījumiem darbā

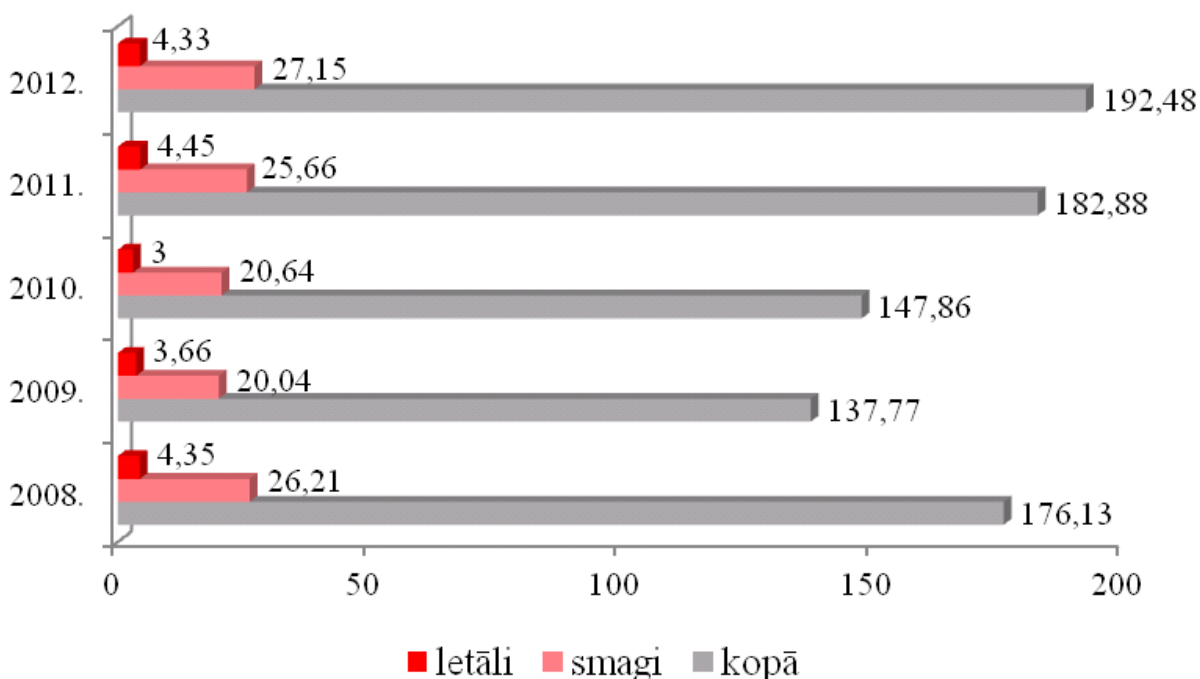
Pēc Darba inspekcijas rīcībā esošās informācijas 2012.gadā valstī nelaiemes gadījumos darbā cieta 1510 nodarbinātie, no tiem 34 gāja bojā un 213 guva smagas traumas. Salīdzinot ar 2011.gadu, 2012.gadā kopējais nelaiemes gadījumos darbā cietušo skaits ir palielinājies par 8,1%, smagi cietušo skaits – par 8,7% un bojā gājušo skaits nav mainījies (skat. 7.attēlu).

7.attēls: Nelaiemes gadījumu darbā skaita dinamika (2008. – 2012.)

Nelaiemes gadījuma darbā skaita pieaugums skaidrojams gan ar ekonomiskās aktivitātes pieaugumu, gan ar labāku nelaiemes gadījumu reģistrāciju. Nelaiemes gadījumi darbā ir viens no nesakārtotas darba vides rādītājiem, tādējādi pieaugošais nelaiemes gadījumu skaits valstī varētu arī liecināt par to, ka vēl joprojām gan darba devēji, gan darbinieki pavirši un vieglprātīgi izturas pret darba aizsardzības prasību ievērošanu un taupa finanšu līdzekļus uz drošas darba vides nodrošināšanas rēķina.

2012. gadā ir arī būtiski pieaudzis darbā notikušajos nelaiemes gadījumos kopā cietušo skaits uz 100 000 nodarbinātajiem. Savukārt, letālo darbā notikušo nelaiemes gadījumu skaits uz 100 000 nodarbinātajiem, salīdzinot ar 2011. gadu, ir samazinājies, jo nodarbināto skaits kopumā ir pieaudzis (skat. 8.attēlu).

8.attēls: Darbā notikušo nelaiemes gadījumu skaits uz 100 000 nodarbinātajiem (2008. – 2012.)

Analizējot notikušo nelaimes gadījumu darbā skaitu pa nozarēm, jāsecina, ka 2012. gadā visvairāk nelaimes gadījumu darbā notikuši apstrādes rūpniecībā (27,3%). Savukārt, apstrādes rūpniecības nozarē vislielākais nelaimes gadījumu skaits ir bijis kokapstrādē – 34,1%. Kokapstrādē kopējais nelaimes gadījumu darbā skaits 2012.gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, ir samazinājies par 9,6%. Otrs lielākais nelaimes gadījumu darbā skaits reģistrēts transporta un uzglabāšanas nozarē (14,9%). Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarē 2012. gadā reģistrēti 12,6% no kopējā nelaimes gadījumu darbā skaita, savukārt, būvniecībā – 11,2%. Salīdzinot ar 2011. gadu, vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā nelaimes gadījumu darbā skaits pieaudzis par 29,2%, bet būvniecībā – par 22,4% (skat. 1.tabulu)

Visvairāk letālo nelaimes gadījumu darbā 2012.gadā noticis būvniecībā (29,4%, kopā 10 nelaimes gadījumi), transporta un uzglabāšanas nozarē (20,6%), apstrādes rūpniecībā (17,6%) un lauksaimniecībā, medniecībā un mežsaimniecībā (14,7%). Salīdzinot ar 2011.gadu, būvniecībā letālo nelaimes gadījumu skaits nav mainījies. Letālos nelaimes gadījumus darbā parasti neizraisa tikai viens cēlonis, bet vairāku cēloņu kopa. Analizējot letālo nelaimes gadījumu darbā aktus būvniecībā, jākonstatē, ka viens no nelaimes gadījumu cēloņiem ir tranšeju malu nenostiprināšana ar aizsargvairogiem, individuālo aizsardzības līdzekļu (pretkritienu sistēmu) neizsniegšana vai nelietošana un kontroles trūkums. Transporta un uzglabāšanas nozarē letālo nelaimes gadījumu skaits ir divkārtšojies. Galvenokārt letālie nelaimes gadījumi šajā nozarē notikuši ceļu satiksmes negadījumu rezultātā. Jāatzīmē, ka apstrādes rūpniecībā notikušo nelaimes gadījumu skaits samazinājies par 5,9%. Īpaši jāuzsver letālo nelaimes gadījumu skaita samazinājums kokapstrādes nozarē par 50%. Analizējot iegūtos rezultātus, var izteikt pieņēmumu, ka viens no iemesliem, kādēļ, neskatoties uz uzņēmējdarbības atjaunošanos, samazinās vai paliek nemainīgs smago un letālo nelaimes gadījumu skaits atsevišķās nozarēs, piemēram, kokapstrādē, var būt Darba inspekcijas īstenotās ikgadējās tematiskās pārbaudes nozares uzņēmumos.

Vairāk nekā puse no nelaimes gadījumiem darbā notiek ar nodarbinātajiem, kuriem darba stāžs ir neliels (līdz 1 gadam - 35,6%, no 1 līdz 3 gadiem - 28,1%). Īpaši jāuzsver, ka 42,7% smago un 53% letālo nelaimes gadījumu notiek ar nodarbinātajiem, kuru darba stāžs attiecīgajā darbā ir līdz vienam gadam. Letālo nelaimes gadījumu skaits ar nodarbinātajiem, kuri attiecīgajā darbā strādā līdz vienam gadam, salīdzinot ar 2011. gadu, ir pieaudzis par 80%. Savukārt, smago nelaimes gadījumu skaits visvairāk pieaudzis nodarbināto grupā ar darba stāžu no 4 līdz 10 gadiem (par 48,4%).

2012.gadā visvairāk nelaimes gadījumu notikuši, nodarbinātajam krītot no augstuma, t.sk., pakļūpot, aizķeroties – 32,8% gadījumu. 9,2% nelaimes gadījumu darbā notikuši, saņemot sitienu ar krītošu priekšmetu, 8,6% - saskaroties ar asu priekšmetu - nažiem, asmeņiem.

1.tabula

**Nelaimes gadījumos darbā cietušo sadalījums pēc ekonomiskās darbības veidiem
(NACE klasifikators)**

	Nozares	Tajā skaitā					
		Kopā		Smagi		Letāli	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012
A	LAUKSAIMNIECĪBA, MEDNIECĪBA UN MEŽSAIMNIECĪBA	59	60	12	12	4	5
B	IEGUVES RŪPniecība UN KARJERU IZSTRĀDE	8	8	2	3	1	1
C	APSTRĀDES RŪPniecība	381	413	63	62	7	6
D	ELEKTROENERĢIJA, GĀZES APGĀDE, SILTUMAPGĀDE UN GAISA KONDICIONĒŠANA	29	43	3	6	2	2
E	ŪDENS APGĀDE; NOTEKŪDEŅU, ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA UN SANĀCIJA	20	18	5	2	2	0
F	BŪVniecība	138	169	30	39	10	10

	Nozares	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012
G	VAIRUMTIRDZNIECĪBA UN MAZUMTIRDZNIECĪBA; AUTOMOBĪĻU UN MOTOCIKLU REMONTS	147	190	16	16	1	0
H	TRANSPORTS UN UZGLABĀŠANA	199	226	27	30	3	7
I	IZMITINĀŠANA UN ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI	36	23	0	0	0	0
J	INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS PAKALPOJUMI	11	9	1	1	0	0
K	FINANŠU UN APDROŠINĀŠANAS DARBĪBA	7	7	1	2	0	0
L	OPERĀCIJAS AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU	17	26	1	5	0	1
M	PROFESIONĀLIE, ZINĀTNISKIE UN TEHNISKIE PAKALPOJUMI	5	4	0	0	0	1
N	ADMINISTRATĪVO UN APKALPOJOŠO DIENESTU DARBĪBA	36	32	3	7	0	0
O	VALSTS PĀRVALDE UN AIZSARDZĪBA; OBLIGĀTĀ SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA	113	77	11	7	2	0
P	IZGLĪTĪBA	54	68	5	10	0	0
Q	VESELĪBA UN SOCIĀLĀ APRŪPE	102	118	7	9	0	0
R	MĀKSLA, IZKLAIDE UN ATPŪTA	11	6	4	0	0	0
S	CITI PAKALPOJUMI	24	13	5	2	2	1
	kopā	1397	1510	196	213	34	34

2012.gadā visvairāk nelaimes gadījumu darbā notikuši nedrošas cilvēku rīcības dēļ (69,6%). Nedroša cilvēka rīcība cēlonis letālam nelaimes gadījumam bija 33,9% gadījumu. Īpaši jāakcentē, ka 2012. gadā 19 (8,2%) smagie nelaimes gadījumi un 8 (23,5%) letālie nelaimes gadījumi notikuši nodarbinātajam esot alkohola reibumā. Salīdzinot ar 2011. gadu, minēto gadījumu īpatsvars ir pieaudzis par 50%. 9,3% nelaimes gadījumu darbā notikuši darba organizācijas un ar to saistītu trūkumu dēļ. 73% smago un 59% letālo nelaimes gadījumu notikuši nepietiekošas kontroles un neapmierinošas darbinieku instruēšanas un apmācības dēļ. Neapmierinoši apstākļi darba vietā (drošības aprīkojuma trūkums, bojātas iekārtas, instrumenti, nepietiekoša kārtība darba vietā u.tml.) kā nelaimes gadījuma cēlonis konstatēts 6,6% gadījumu, no tiem – 10,8% smago nelaimes gadījumu un 10,7% letālo nelaimes gadījumu (skat 2.tabulu).

2. tabula

Nelaimes gadījumu sadalījums pēc nelaimes gadījumu cēloņiem

	Nelaimes gadījumu cēloņi	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	Neapmierinoši apstākļi darba vietā	127	119	43	35	7	6
2	Nedroša cilvēka rīcība (rīcība/cilvēks)	1056	1248	139	189	26	19
3	Darba organizācija un ar to saistītie trūkumi	186	167	80	67	23	23
4	Ceļu satiksmes noteikumu neievērošana	90	77	10	13	1	1
5	Vardarbība (uzbrukumi)	91	79	3	3	1	2
6	Pārējie	124	95	14	16	3	5
	kopā	1674	1785	289	323	61	56

Analizējot 2012.gadā nelaimes gadījumos darbā cietušo profesijas (skat. 3.tabulu), var secināt, ka visvairāk cietuši kvalificēti strādnieki un amatnieki (metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki), vienkāršās profesijas strādnieki (būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki) un iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri (pašgājēju

mašīnu un iekārtu vadītāji, celšanas mašīnu un iekārtu operatori un rūpniecisko iekārtu operatori).

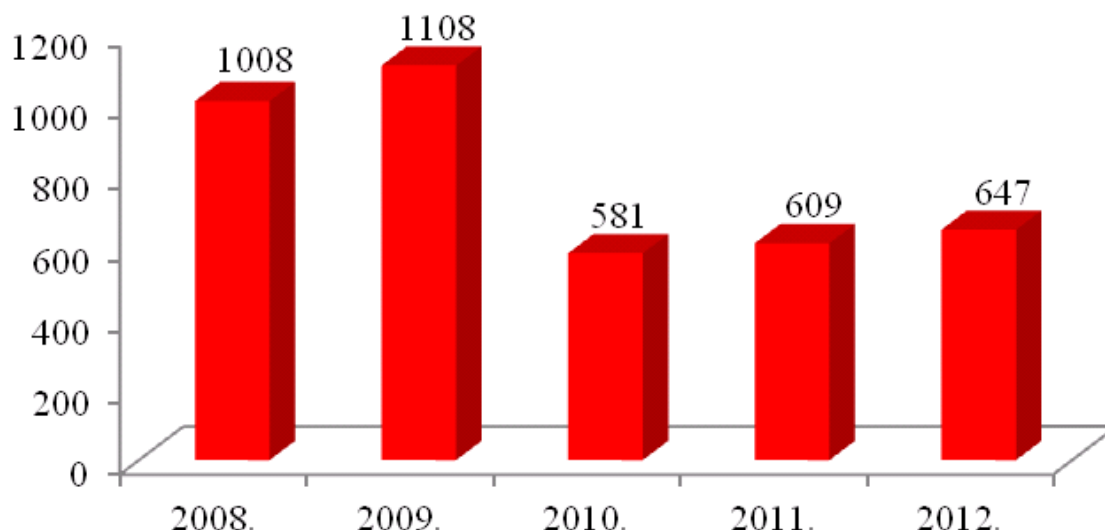
3. tabula

Nelaiemes gadījumos darbā cietušo sadalījums atbilstoši profesiju klasifikatoram

	Profesijas	Tajā skaitā					
		Kopā		Smagi		Letāli	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012
01	VADĪTĀJI	39	39	7	9	0	2
02	VECĀKIE SPECIĀLISTI	97	117	13	7	0	1
03	SPECIĀLISTI	140	139	17	18	1	2
04	KALPOTĀJI	76	85	5	5	1	1
05	PAKALPOJUMU UN TIRDZniecības DARBINIEKI	176	183	10	16	1	1
06	KVALIFICĒTI LAUKSAIMniecības, MEŽSAIMniecības UN ZIVSAIMniecības DARBINIEKI	25	24	4	4	3	4
07	KVALIFICĒTI STRĀDNIEKI UN AMATNIEKI	303	372	54	64	13	8
08	IEKĀRTU UN MAŠĪNU OPERATORI UN IZSTRĀDĀJUMU MONTIERI	242	272	39	46	8	9
09	VIENKĀRŠĀS PROFESIJAS	299	279	47	44	7	6
	kopā	1397	1510	196	213	34	34

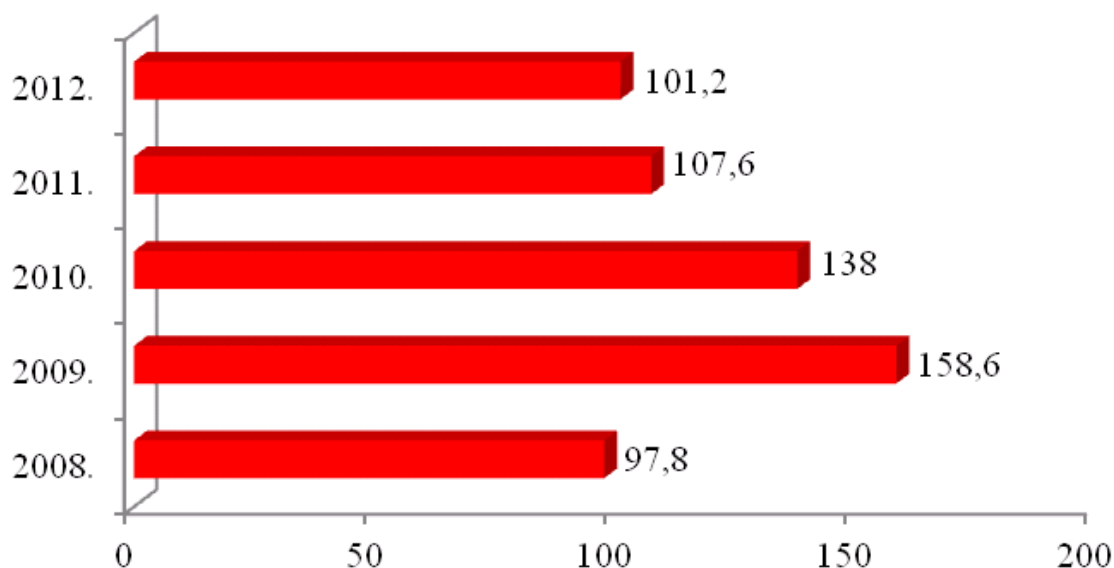
8. Statistikas dati par arodslimībām

Darba inspekcija piedalās arodslimību gadījumu izmeklēšanā, sagatavojot darba vietas higiēniskos raksturojumus (DVHR) uzņēmumos, kur notiek uzņēmējdarbība. Pamatojoties uz Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centra ārstu komisijas arodslimībās un arodslimību ārstu pieprasījumiem, Darba inspekcijas amatpersonas sagatavoja 647 darba vietas higiēniskos raksturojumus (skat. 9.attēlu).

9.attēls: Sagatavoto darba vietas higiēnisko raksturojumu skaita dinamika (2008. – 2012.)

2012.gadā pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaits uz 100 000 nodarbinātajiem, salīdzinot ar 2011.gadu, ir samazinājies par 3,4% (skat. 10.attēlu).

10.attēls: Pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaita dinamika uz 100 000 nodarbinātajiem (2008.-2012.)

Visbiežāk konstatētās arodslimības pirmreizēji apstiprinātajiem arodslimniekiem piecu gadu periodā ir palikušas nemainīgas. Visvairāk konstatētas nervu sistēmas slimības – 50,3%, skeleta – muskuļu – saistaudu sistēmas slimības – 21,2% un ievainojumi, saindēšanās un citas ārējās iedarbības sekas (piemēram, vibrācijas slimība u.c.) – 18,7%. Apstiprināto nervu sistēmas slimību īpatsvars 2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, ir pieaudzis par 15,6%, savukārt, skeleta-muskuļu-saistaudu slimību – par 14,9%. Turpretī ievainojumu, saindēšanos un citu ārējās iedarbes seku izraisīto apstiprināto arodslimību īpatsvars ir samazinājies par 33,7% (skat. 4.tabulu).

Visbiežāk arodslimības izraisa biomehāniskie faktori (piemēram, piespiedu darba pozas, smagumu pārvietošana, fiziskās pārslogdes) - 75,2% un fizikālie faktori (piemēram, troksnis, vibrācija u.c.) - 19,9%. Salīdzinot ar 2011. gadu, 2012. gadā būtiski – par 57,5% - ir pieaugusi to apstiprināto arodslimību prevalence, kuras izraisa biomehāniskie faktori.

4. tabula

Arodslimību grupas atbilstoši 10. starptautiskajai slimību klasifikācijai (SSK-10)

Kods	Arodslimību grupas	2011	2012
A00-B99	Infekcijas un parazitārās slimības	5	3
C00–D48	Audzēji (ļaundabīgi un pirmsvēža saslimšanas)	7	1
F00–F99	Psihiski un uzvedības traucējumi	2	2
G00–G99	Nervu sistēmas slimības	346	400
H00–H59	Acs un tās palīgorgānu slimības	1	0
H60–H95	Ausu un aizauss paugura slimības	24	31
I00–I99	Asinsrites slimības	3	9
J00–J99	Elpošanas sistēmas slimības	55	26
L00–L99	Ādas un zemādas audu slimības	3	4
M00–M99	Skeleta-muskuļu-saistaudu sistēmas slimības	147	169
R00–R99	Citur neklasificēti simptomi, pazīmes un anomāla klīniska un laboratorijas atrade	4	0
S00–T98	Ievainojumi, saindēšanās un citas ārējās iedarbes sekas	225	149
	kopā	822	794

Nozares, kurās visvairāk apstiprināti pirmreizējie arodslimnieki (skat. 5.tabulu), jau piecus gadus pēc kārtas ir palikušas nemainīgas. Vislielākais pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaits ir apstrādes nozarē – 24,4% (194 arodslimnieki), transporta un uzglabāšanas nozarē – 18,1% (144) un veselības un sociālās aprūpes nozarē – 14,6% (116).

Pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaits ir ievērojami pieaudzis tādās nozarēs kā elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana (par 53,8%); vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība (par 30,1%), valsts pārvalde un aizsardzība (par 32,2%).

5. tabula

**Arodslimnieku sadalījums pēc ekonomiskās darbības veidiem
(NACE klasifikators)**

	Nozare	2011	2012
A	LAUKSAIMNIECĪBA, MEDNIECĪBA UN MEŽSAIMNIECĪBA	40	35
B	IEGUVES RŪPNIECĪBA UN KARJERU IZSTRĀDE	7	1
C	APSTRĀDES RŪPNIECĪBA	196	194
D	ELEKTROENERĢIJA, GĀZES APGĀDE, SILTUMAPGĀDE UN GAISA KONDICIONĒŠANA	13	20
E	ŪDENS APGĀDE; NOTEKŪDEŅU, ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA UN SANĀCIJA	9	2
F	BŪVNICĪBA	62	50
G	VAIRUMTIRDZNIECĪBA UN MAZUMTIRDZNIECĪBA; AUTOMOBILU UN MOTOCIKLU REMONTS	63	82
H	TRANSPORTS UN UZGLABĀŠANA	180	144
I	IZMITINĀŠANA UN ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI	25	28
J	INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS PAKALPOJUMI	3	3
K	FINANŠU UN APDROŠINĀŠANAS DARBĪBA	2	4
L	OPERĀCIJAS AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU	20	22
M	PROFESIONĀLIE, ZINĀTNISKIE UN TEHNISKIE PAKALPOJUMI	3	3
N	ADMINISTRATĪVO UN APKALPOJOŠO DIENESTU DARBĪBA	0	3
O	VALSTS PĀRVALDE UN AIZSARDZĪBA; OBLIGĀTĀ SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA	31	41
P	IZGLĪTĪBA	36	32
Q	VESELĪBA UN SOCIĀLĀ APRŪPE	116	116
R	MĀKSĻA, IZKLAIDE UN ATPŪTA	5	4
S	CITI PAKALPOJUMI	11	10
	kopā	822	794

6. tabula

Arodslimnieku sadalījums atbilstoši profesiju klasifikatoram

	Profesiju grupas	2011	2012
01	VADĪTĀJI	14	22
02	VECĀKIE SPECIĀLISTI	65	69
03	SPECIĀLISTI	79	63
04	KALPOTĀJI	25	25
05	PAKALPOJUMU UN TIRDZNIECĪBAS DARBINIEKI	96	115
06	KVALIFICĒTI LAUKSAIMNIECĪBAS, MEŽSAIMNIECĪBAS UN ZIVSAIMNIECĪBAS DARBINIEKI	7	15
07	KVALIFICĒTI STRĀDNIKI UN AMATNIEKI	166	159
08	IEKĀRTU UN MAŠĪNU OPERATORI UN IZSTRĀDĀJUMU MONTIERI	255	205
09	VIENKĀRŠĀS PROFESIJAS	112	117

	Profesiju grupas	2011	2012
10	NACIONĀLO BRUŅOTO SPĒKU PROFESIJAS	0	1
1	LIKUMDEVĒJI, VALSTS AMATPERSONAS, IERĒDŅI VADĪTĀJA AMATĀ UN VADĪTĀJI	0	0
2	VECĀKIE SPECIĀLISTI	0	0
3	SPECIĀLISTI	0	1
4	KALPOTĀJI	1	0
5	PAKALPOJUMU UN TIRDZNIECĪBAS DARBINIEKI	1	0
6	KVALIFICĒTI LAUKSAIMNIECĪBAS UN ZIVSAIMNIECĪBAS DARBINIEKI	0	0
7	KVALIFICĒTI STRĀDNIEKI UN AMATNIEKI	1	0
8	IEKĀRTU UN MAŠĪNU OPERATORI UN IZSTRĀDĀJUMU MONTIERI	0	1
9	VIENKĀRŠĀS PROFESIJAS	0	1
	kopā	822	794

Direktors

Renārs Lūsis